

adelige (Svenska kvinnors ekonomiska ställning under medeltiden) og af Ing-Marie Munktell fremfor alt om adelige kvinders økonomiske stilling (Landbo-kvinna – Frälsekvinna. En studie i kvinnors ekonomiska villkor under senmedeltiden, belysta med hjälp av jordeböcker och räkenskaper) begge med udmærket benyttelse af jordebøger og regnskabsmateriale. Elsa Sjöholm fremfører i kortfattet form sine teorier om de nordiske landskabslove som kilder (Medeltidslagarna som historiska källor), og Erik Lönnroth afslutter med et blik på dronning Margrethe I som kvindeskikkelse (Drottning Margaretas kvinnoroll).

Hvis man skulle få en fornemmelse af, at problemstillingen og indfaldsvinklen i flere bidrag er identiske, så må man erindre sig, at der i vidt omfang er tale om pionerarbejder. Man må anbefale samlingen som udgangspunkt og opgavepræsentation for den fortsatte kvindeforskning.

Tore Nyberg

KNUT HELLE: Kongsete og kjøpstad. Fra opphavet til 1536. Bergen bys historie I. Bergen, Universitetsforlaget, 1982. 1016 s. Ill. 350 nkr. (værket sælges kun samlet).

Bergens historie er et jubilæumsværk udgivet i anledning af byens 900-årsdag. Selve jubelåret skal man dog lede længe efter. Middelalderbindets forfatter, Knut Helle, er tydeligt ikke meget for den officielle, ydre prunk. Først på s. 112 kommer det frem, at en tradition fra 1500-tallet knytter Bergens grundlæggelse til 1070. Herom bemærker Helle på sit – i danske ører – karske og ligefremme norske: »et like godt år som noe annet å knytte Bergens opkomst til«. Samme princip synes anvendt ved bindets afgrænsning i den anden ende. Det københavnske pennestrøg 1536 udgør vel intet særligt indhug i Bergens historie. I virkeligheden slutter Helle da også, selv om han pligtskyldigst har medtaget et par episoder fra Grevens fejde, med nedrivningerne af Apostelkirken, domkirken og bispegården 1529-31. Herved får han trukket en linje til Olav Kyrres første kirke på holmen, hvor senere kongsgården rejste sig, og smukt afrundet fremstillingen.

I sit anlæg er Helles fremstilling (som mindre muskuløse læsere nok ville have foretrukket var udsendt i flere bind. 2½ kg er at gå for vidt!) udpræget videnskabelig, undertiden betænkeligt nær lærebogen og kompendiet. Synsvinklen er i begyndelsen historiografisk, mens Helle tøver med at give egne bud på den historiske udvikling. Ikke blot for hans studenter ved universitetet i Bergen, men for historiestuderende i hele Norden må værket blive en bibel, hvorimod læge læsere vil beklage den udtalte puritanisme overfor fagets muse.

Hermed er vist også al tænkelig malurt presset af det digre værk. Knut Helles eminente kendskab til Bergens historie og topografi samt ikke mindst de omliggende farvande bærer fremstillingen, som imidlertid på intet tidspunkt bliver snæver byhistorie. Helle bevæger sig ubesværet indenfor andre fagområder, hvad den kyndige og minutiøse redegørelse for »værlaget«, det specielle bergensiske klima, der kan belægges helt tilbage til 1200-tallet, vidner om. Det skaber perspektiv, at den europæiske baggrund hele tiden er præsent. Helles redegørelse for kontorets udvikling må være noget af det bedste, der er skrevet om hansestæderne fra nordisk hold. Fremstillingen har mange andre højdepunkter: afsnittet om huse og grunde, hvor Helle slår ned på et gårdkøb fra 1312 og via køberen, Orm Svarre, trænger dybt ind i de tætpakkede gårde på Bryggen, udnyttelsen af Magnus Lagabøtes bylov til skildringen af dagligt liv i 1270'ernes

Bergen og redegørelsen for byens jurisdiktionsområde, som fører læseren over klipper, elve og vaser i Bergens prægtige, men endnu i vor tid særdeles fugtige omgivelser. Mesterlig er endelig udredningen af det litterære hofmiljø og bygningskunsten i 1200-tallet, der fremstår som Bergens egentlige storhedstid, inden det gamle norske kongedømme opløstes. Det bør straks tilføjes, at Helle skildrer både hanseaternes og danskernes virksomhed nøgternt og afbalanceret.

Til overflod er værket udstyret med ypperlige kort, fortrinlige registre, et noteapparat, der fungerer upåklageligt, og en aldeles overvældende rigdom af illustrationer, især mange fotografier fra forrige århundrede, men også skitser og malerier af lokale kunstnere. Endelig bør litteraturfortegnelsen roses, der optager mange utrykte manuskripter, universitetsspecialer o.l., der hermed bliver gjort tilgængelige for forskningen. Knut Helles Bergens-værk vil begejstre alle, der interesserer sig for nordisk middelalder.

Mikael Venge

HENRIK THRANE, TORE NYBERG, FINN GRANDT-NIELSEN OG MIKAEL VENGE: Fra boplads til bispeby. Odense til 1559. Odense bys historie. Odense Kommune, i kommission hos Odense Universitetsforlag, 1982. 480 s. Ill. 200,85 kr. (i abonnement 133,95 kr.).

I den sidste snes år har bystyret i Odense haft ansvaret for ødelæggelsen af væsentlige dele af den historiske bykerne, og den har måttet høre for det. Derfor ligner kommunen mest af alt en angergiven synder, når den har besluttet sig for at fejre Odenses 1000 års jubilæum med udgivelse af en byhistorie i 10 store, flot udstyrede bind forfattet af medarbejdere ved byens kulturelle institutioner. Ved værkets afslutning vil forfatterne have produceret over 4.000 tryksider. Biskop Engelstoft kunne i 1880 nøjes med 607 s. og tobindssamleværket fra 1926 var på 813 s. Kunsten stiger.

Her skal kun omtales bindet om den ældste tid indtil 1559, der er fordelt på fire forfattere. Museumsinspektør og universitetslektor, dr. Henrik Thrane konstaterer indledningsvis med rette, at Odense er et historisk, ikke et forhistorisk fænomen, men der drages ikke heraf den nærliggende konsekvens at starte skildringen med den ældste efterretning fra år 988 om et bysamfund i Odense. I stedet gives over 100 sider med særlig hensyntagen til Odenseegnen en skildring af Fyns, ja sine steder hele Danmarks oldhistorie, som baggrund for bydannelsen. Det lader sig vel forsvare med at bogens emne som følge af kommunalreformen ikke længere afgrænses af de gamle byporte, og under alle omstændigheder er det interessant at se gamle og nye fynske fund indpasset i en moderne helhedsforståelse af Danmarks oldtid. Man bemærker den fine arkæologiske kortlægning af Odenseegnens bebyggelsesudvikling.

Universitetslektor, dr. Tore Nyberg savner i bogens hovedafsnit om tiden 1000-1500 ikke vilje til at gå nye veje, men i skildringen af den ældre middelalder havde der været grund til at udvise større forsigtighed. Læseren præsenteres jævnligt for forklaringer, der fremlægges som sandsynlige, men ret beset kun er antagelser og muligheder. Det gælder f.eks. grundlæggelsen af Frue kirke som et resultat af bispens forhold til Knudsbrødrene, men også selve forklaringen på Odenses topografiske placering. Hvor byen hidtil har været anset for at være født i linjerne af en vigtig færdselsvej (Hugo Matthiessen), skal den ifølge Nyberg være opstået